

Lennart Segerstrålen
FINLANDIA-FRESKOT

Lennart Segerstrålen Suomen Pankin pää-
rakennuksen aulaan maalaamat Finlandia-
freskot paljastettiin 4.5.1943. Tässä esit-
teessä taidehistorioitsija Helmiriitta Sariola
kirjoittaa freskojen synnystä ja Segerstrålen
urasta.

Segerstråle on itse kuvannut freskojen
sisältöä vuonna 1943 julkaistussa vihko-
ssa ”Lennart Segerstrålen Finlandia-
freskomaalaukset Suomen Pankissa”. Taitei-
lijän vihkoseen kirjoittama teksti sisältyy
kokonaisuudessaan tähän esitteeseen.

Sisältö

Helmiiriitta Sariola

Sota väritti taiteilijan työtä..... 4

Lennart Segerstråle

Finlandia-freskomaalaukset Suomen Pankissa 10

Finlandia-freskot 10

Suomen Pankin porrashallissa 10

Tekniikka..... 11

Aiheet 14

VOITTO: Kiitollisuus ja luottamus

Lennart Segerstråle
Esitteen teokset © Kuvasto
Kuvat: Matias Unsikylä

Sota väritti taiteilijan työtä

Lennart Segerstrålen (1892–1975) Finlandia-freskojen paljastamista toukokuun 4. päivänä 1943 pidettiin yhtenä sota-ajan huomattavimmista taidetapahtumista. Suomen Pankin 1880-luvulla valmistuneen päärakennuksen porrashuoneen sivuseinille maalattujen Finlandia-freskojen, ”Suomi herää” ja ”Suomi rakentaa”, taustat ovat kuitenkin jo talvisotaa edeltäneessä ajassa.

Helsingin Taidehallissa oli keväällä 1937 suuri ja laajalti huomiota herättänyt näyttely ”Norjan uudempaa monumentaalimaalaus- taidetta”, joka esitteli Norjassa syntynyttä voimakasta, profaania monumentaalimaalauskoulua. Kansallisromanttisen hengen lisäksi norjalaisten freskotaiteessa ilmaisun

tendenssi huipentui yhteiskunnalliseksi julistukseksi. Kun norjalaiset monumentaalimaalauksen saavutukset vuosikymmenen lopulla alkoivat tulla tunnetuiksi Suomessa, käynnistyi keskustelu alan tukemisen tarpeellisuudesta.

Näyttely synnytti toivomuksia, että Suomen omilla kuvataiteilijoilla olisi enemmän mahdollisuuksia monumentaalitehtäviin. Monumentaalitehteen ja julkisen taiteen osuuden lisäämistä lähdettiin ajamaan vetoomuksella, joka julkaistiin lehdistössä marraskuussa 1938. Vetoomuksen mukaan kuvataiteen pitäisi sisältyä nykypäivän sosiaaliseen ohjelmaan, ”*rakennustehtäviä toteutettaessa*” maan etevimmille taiteilijoille tulisi järjestää tehtäviä, ”*jotka*

takaisivat rakennusten täysipitoisen koristuksen ja samalla antaisivat Suomen taiteelle mahdollisuuden täyttää suurimman sosiaalisen tehtävänsä.” Vetoomuksen mukaan oli ”*haaskausta antaa henkisen pääoman, joka maalla on taiteilijakunnassa, mennä hukkaan antamatta sen osallistua isänmaalliseen luomistyöhön. Olemme vakuuttuneita siitä, että ainoastaan nopea ja tarmokas toiminta johtaa päämäärään, jonka tunnus on: Suomen taiteen on oltava koko kansan omaisuutta.*” Vetoomuksen allekirjoittajina olivat tasavallan presidentti ja 1930-luvun johtavat poliittiset ja taloudelliset vaikuttajat.

Allekirjoittajista Suomen Pankkiin liittyviä henkilöitä olivat muun

muassa pääjohtaja Risto Ryti ja pankkivaltuusmiesten puheenjohtaja Väinö Tanner. Suomen Pankki näytti esimerkkiä, ja pääjohtaja Risto Ryti tilasi vuoden 1938 lopussa taiteilija Lennart Segerstrålelta luonnokset kahta pankin porrashuoneeseen suunniteltavaa freskomaalausta varten.

Lennart Segerstråle oli 1930-luvulla yksi selvimmin monumentaalitehtäviin suuntautuneista taiteilijoistamme, julkisesti toimiva ja arvostettu. Hänen vanhempansa olivat Borgå Lyceumin lehtori, teologian maisteri Knut Albert Segerstråle ja taidemaalari Hanna Frosterus-Segerstråle, joiden suuren perheen toiseksi vanhin lapsi Lennart Segerstråle oli. Segerstråle asui

*TAISTELU
Suomi-äiti ja
vapaudenuhri*

Porvoossa lapsuusvuosista lähtien. Hanna Frosterus-Segerstrålen taiteellista työtä, elämää ja kasvatuseriaatteita ohjasi syvä uskonnollinen vakaumus. Lennart Segerstrålen nuorimmasta sisaresta Solveig von Schoultzista kasvoi merkittävä, syvälinen ja hienovireinen lyyrikko ja novellisti.

Lennart Segerstråle suoritti metsänhoidajan tutkinnon Helsingin yliopistossa vuonna 1915 ja harjoitti taideopintoja yliopiston piirustus-salissa Eero Järnefeltin johdolla. Segerstråle oli 1920- ja 1930-luvulla Suomen tunnetuin lintu- ja eläinmaalari ja pyrki hänelle rakkaan luonnon, eläinten, lintujen ja maiseman harmoniseen yhdistämiseen. Segerstråle toimi myös graafikkona

ja oli vuonna 1937 perustetun ensimmäisen yhteispohjoismaisen taitelijajärjstön Nordisk Grafik-Unionin (NGU) tarmokas puheenjohtaja.

Segerstråle alkoi jo 1920-luvulta lähtien yhä selvemmin suuntautua monumentaalitehtäviin ja teki 1920-luvulla runsaasti lasimaalauksia kirkkoihin. Vuonna 1929 Segerstråle opiskeli klassista mosaiikki- ja freskotekniikkaa Joachim Skovgaardin johdolla Kööpenhaminan taideakate-miassa. Segerstråle oli ollut vuonna 1927 tämän kuuluisan tanskalaisen ja pohjoismaisen monumentaali-maalauksen elvyttäjän avustajana Lundin tuomiokirkon absidimosaikkikityössä (Yttersta dagen, 1924–1927).

SUOMI HERÄÄ

Lennart Segerstrålella oli tilaisuus maalata Suomen Pankin tilaamat freskot vasta kevättälvella 1943. Hänen avustajinaan tässä työssä olivat taidemaalarit Hilikka Toivola ja Aale Hakava. Ennen maalaustyön alkuunpääsyä Segerstråle oli käyttänyt viisi vuotta esitöihin, jotka sota ja sen tuomat muut tehtävät olivat keskeyttäneet.

Kehitystä vuoden 1938 alku-luonnoksista lopullisiin maalauksiin ”Suomi herää” ja ”Suomi rakentaa” värittivät vahvasti sotatapahtumat. Segerstråle itse on kuvannut freskojen syntyhistoriaa ja tuonaikaisia kokemuksiaan kirjassa *Finladia freskernas år – Bilder av ett folk i kamp* (Finladia-freskojen vuodet – Kuvia taistelevasta kansasta, 1944).

Tekstissään hän kertoo myös freskojen yhteydestä Sibeliuksen samanimiseen sävellykseen.

Luonnokset tiivistyivät monikerroksiseksi, dramaattiseksi Suomen kohtalon hetkiä kuvaavaksi monumentaaliteokseksi. Segerstråle päätyi ilmaisussaan itselleen uuteen, norjalaisen uuden monumentaalitaiteen mallin mukaiseen toteutukseen. Freskojen äärettömän runsas, monimuotoinen kertova aihemaailma on toteutettu realistisesti, selkeästi ja yksinkertaisesti. Kuvakertomukset muodostavat teoksiin horisontaalisen elementin, ja varsinainen monumentaalinen ilmaisu syntyy suurten vertikaalisten valo- ja värikiilojen vaikutuksesta. Katsojalle hahmottuu monumentaalinen näyttämö, jossa

historiallinen kerronta saa ajan ja paikan lisäksi voimakkaan symbolisen luonteen. Porrashuoneessa olevien Juho Rissasen lasimaalausten kirkkaisiin väreihin verrattuna Lennart Segerstråle maalasi Finlandia-freskot verraten hillittyyn värimaailmaan. Värit on soinnutettu sinertävään ja vaihtuvat punaiseen ja vihertävään sekä osaksi valkoiseen, ruskeaan ja mustaan Yhdistävänä värinä on harmaa. Finlandia-freskojen väriasteikon tapaa useissa Norjan ”freskoepiikin” teoksissa.

Segerstrålesta kehittyi Finlandia-freskojen vuosina julistava aatemaalari. Freskojen sodanaikainen aiheisto voidaan ymmärtää kriisiaikaiseksi isänmaalliseksi vetoomukseksi. Lennart Segerstrålen tuotanto

oli monessa suhteessa poikkeusilmiö suomalaisessa taiteessa. Voimakas kristillis-humanistinen vakaumus sävytti Segerstrålen loppuelämän tuotantoa, joka oli Finlandia-freskojen jälkeen lähes yksinomaan monumentaalista kirkkotaidetta.

Suomen Pankin ja taiteilijan välillä tehtiin sopimus, jonka mukaan teosten piti valmistua ennen kesäkuun 1942 alkua. Avoimeksi jätettiin, maalattaisiinko freskot irrotettaville levyille vai kiinteästi seinäpintaan. Levyille maalaamista puolsi muun muassa se, että porrashuoneessa olivat jo ennestään Juho Rissasen vuonna 1933 valmistuneet elonkorjuuta, tukinuittoa ja silakka-markkinoita kuvaavat kirkkaat lasimaalaukset. Segerstråle on itse kerto-

nut, että silloin kun seinämaalaus tehtävä annettiin hänelle, Joho Rissasen lasimaalaukset aiottiin siirtää uuteen suunnitteilla olevaan toimitaloon. Finlandia-freskojen esitöiden aikana keskusteltiin taas freskojen siirtämisestä uuteen toimitaloon, jos ne maalattaisiin irrotettaville levyille. Kun Segerstråle keväällä 1941 ilmoitti olevansa valmis tekemään työn, päädyttiin siihen, että maalaukset tehdään suoraan seinäpintaan al fresco tekniikalla, ”koska ne tulevat silloin teknisesti parhaalla ja kestävällä tavalla suoritetuiksi; koska ne tehdään ja väritetään silloin huomioon ottaen kysymyksessä olevassa porrashallissa valitsevat valaistussuhteet, eivätkä freskot niin ollen sovi siirrettäväksi

paikkaan, jossa valaistussuhteet ovat toiset, ja koska ne ovat nykyisessä Suomen Pankin rakennuksessa historiallisesti oikealla paikalla mm. huomioon ottaen, että sanottu rakennus oli vuosien 1939–1940 sodan aikana hallituksen kokous- ja pääpaikka” (Pankkivaltuusmiesten pöytäkirjat vuodelta 1941).

Helmiriitta Sariola
taidehistorioitsija

Finlandia-freskomaalaukset Suomen Pankissa

Finlandia-freskot

V. 1938 Suomen Pankin silloinen pääjohtaja, Risto Ryti, antoi taiteilija Lennart Segerstrålen tehtäväksi laatia luonnokset kahta freskomaalausta varten pankin porrashallin ikkunain viereisille, 7,50 x 3,70 m. suuruisille seinäpinnoille.

Taiteilija sai aiheiden valintaan nähden täyden vapauden. Jo ensimmäiset, vain hahmoittelevat luonnokset esittivät sen ”Suomi herää” ja ”Suomi rakentaa” aiheiden perusajatuksen, josta tuli lopullisen suorituksen lähtökohta. Pankkivaltuusmiehet hyväksyivät luonnokset lopullisesti 1941 ja pankin asettama asiantuntijalautakunta, jonka muodostivat taidehistorian professori Onni Okkonen, professori Yrjö Hirn

ja maisteri Edvard Richter, sai edelleen tehtäväkseen lähemmin valvoa freskojen kehittymistä.

Käytettyään viisi vuotta esitöihin, joita sota ja siihen liittyvät muut tehtävät keskeyttivät, taiteilija saattoi vihdoinkin kevättälvellä 1943 maalata freskot. Saman vuoden huhtikuussa järjestettiin Taidehalliin näyttely, johon oli sijoitettu edellä manittuja esitöitä ja myös lopulliseen kokoon tehdyt kartonkikuvat.

Suomen Pankin porrashallissa

on ennestään Juho Rissasen lasimaalaukset. Niiden polykromisen väriasteikon takia freskot on maalattu verratun hillitysti, lähinnä valöörejä huomioiden. Hallin portaissa kävijäin ylös- ja alaspäin liikkumista sil-

mälläpitäen suuntautuu freskojen aatesisällyksen kehityskulku vasemman seinän oikeanpuolisesta nurkasta ylöspäin, ja toisella seinällä oleva fresko jatkaa aihetta vastaikkaiseen suuntaan eli alaspäin. Täten freskot alkavat ja päättyvät ikkunain kohdalla. Freskojen yksinomaisena ja ainaisena valaistuksena on sähkövalo, jonka varalle ne vain on suunniteltukin. Tämän valon vallitessa ei niitä liioin kohtaa sivuvalohäiriöt.

Tekniikka

Fresko on omaa ilmekieltänsä. Se on muuripinnalle maalaamista. ”Al fresco” merkitsee maalauksen suorittamista tuoreelle laastille ja on alan puhtainta tekniikkaa. Fresko ei ole vapaata niin kuin taulumaalaus

voi olla. Taulumaalauksen sallimat maalaukselliset vapaudet on muunnettava freskotekniikaksi. Pinta, johon sisältyy niin suuri osa huoneen seinistä kuin freskoon tavallisesti kuuluu, on käsitettävä ja käsiteltävä ankaran yhdenmukaisesti huoneen kokonaisuusvaatimusten kanssa. Värien valinta on rajoitettu, ainoastaan määrätty asteikko on käytettävissä.

Freskomaalaus suoritetaan erikoisesti valmistetulle muuripinnalle. Itse muuri eristetään piellä kosteuden estämiseksi. Pikikerroksen päälle pingoitetaan hieno häkkiverkko. Tähän verkkoon tarttuu ensimmäinen pikikerran päälle pantu rappaus. Kun se on kuivunut, lisätään siihen vielä kolme muurauslaastikerrosta

HERÄÄMINEN

kalkin ja karkeudeltaan vaihtelevan hiekan sekoitusta. Näiden freskojen päälimmäisen kerroksen muodostaa samansuuruinen määrä graniittijauhetta ja ”sumpattua” kalkkia. Tälle pohjalle maalaus on suoritettu ”al fresco”.

Muurilaastikerrokset, jotka saavat välillä vain hiukan kuivua, lisätään yhtäjaksoisesti päällekkäin. Täten syntyy mahdollisimman paksu tuoreen rappauksen pinta, jolle voi mahdollisimman kauan maalata. Sillä kun pinta on kuivunut eikä enää ime väriä – n. 8–12 tunnin jälkeen –, ei muutoksia voi tehdä. Vain entisen laastin poishakkaamisella ja uuden rappauksella voidaan korjauksia tehdä. Maalaaminen tapahtuu siis osalta päivästä.

Epäonnistuneen ison kohdan korjailu on varsin pulmallista, jos ympärillä olevat pinnat ova jo kuivuneet ja vaalenneet.

Maalattavan kuvan ääriviivat merkitään terävällä aseella maalauspintaan kartongille tehdyn piirustuksen mukaan. Värit voidaan sekoittaa kalkilla, jolloin ne vaalenevat etukäteen arvaamatta. Tämä on erittäin varma, joskin työläs menetelmä, johon täytyy tarkkaan ennakolta perehtyä vaalenemiskokeita tekemällä. Mutta se lisää materiaalin kaudon ja kestävyyttä. Tällaiselle pohjamaalaukselle sivellään kuultosilauksia, lasuureja. Kaikki värit liennetään ja maalataan kalkkivedellä.

SUOMI RAKENTAA

Aiheet

Freskoille on yhteisesti annettu nimeksi ”Finlandia”. Ensimmäisen jakson, vasemman seinän kuvaus-aiheena on ”Suomi herää”, jälkimmäisen ”Suomi rakentaa”.

”SUOMI HERÄÄ” viittaa hämärään tuntemattomaan, pakanuuden yöhön, josta sukupolvet, vuosisata vuosisadan jälkeen, astuvat esiin, kuunnellen jotakin sisässään liikkumaan pyrkivää – sen erityisen kutsumuksen tietoisuutta, joka kohtaa kansakunnan – yksityistä ihmistä vain suuremman yhtymän. Koko esitys pohjautuu analogiaan ”kansan tie – valon tie”. Valon heikoin ilmenys, yön revontulet, on herättänyt kansan sen itsetiedottomuudesta, sen horrostilasta. Pisimmälle ehtineet

yksilöt kurottautuvat valoa, kehitystä kohden. Eteenpäin pyrkimisen vietti on herätetty. Se voi, historiallisesti katsoen merkitä ristiretkiä, mutta yhtä hyvin tämän päivän yksilöä, koska koko kuvaus tarkoittaa ajatonta tapahtumaa. Sitten alkaa taistelu kaikkinaista pimeyttä, sekä ulkonaisia että sisäisiä vihollisia vastaan. Kansa – ihminen – terästyy taisteluun ja tunkee yhtämittaisia uhrauksia kaihtamatta valoa kohden. Taistelun kiihkeys hajottaa pimeyden – pahan, ja avaa valohohteen Suomi-Äidille, jota vertauskuvallisesti esittää nainen, kaatunut poika, vapaudenuhri, käsissään. Onko uhri riittävä vai ei, on ainainen tasapainokysymys: valo ja edistys tai pimeys ja taantumus.

Taistelun korkein huipennus – Summa, Taipale, talvisota yleensä, samoin kuin yksityisten päivittäinen positiivinen panos joka hetki – antaa viimeisenkin pimeyden häiveen kadota. Voitto, kevät on saavutettu. Kukkivan puun alla seisoo päivän sarastaessa mustiin verhottu nainen – köyhä, koeteltu maa – kädet ristissä kiittäen valon ja voiman Antajaa. Kaikki on muuttunut. Kevätaamun rauha seuraa talven hyistä pimeyttä. Lapset leikkivät, välittämättä kuolemasta ja hävityksestä, huolettomina kukkaan puhjeneiden vuokkojen ja raitojen keskelä. Siinä vieressä seisoo sotilaanvaimo vastaanottamassa kotiin palaavaa rintamamiestä, jolla on taiston jännitys piirteissään.

Kauimpana vasemmalla on kaksi nuorukaista alas valahtavassa, tulevaisuuden esirippua tarkoittavassa valossa ja raivaa uutta peltoa maalleen. He edustavat yhteistä henkistä ja ruumiillista työtä ja voisivat, riippumatta tyypeistään, myös edustaa luokkien ja kieliryhmien välistä yhteisymmärrystä – yleensä koko positiivista aseveljeyttä. Kummallakin on omat työvälineensä, omat erikoiset mahdollisuutensa yhteisen saran muokkaamiseen. Yksimielisyyttä, elämysten yhteisyyttä heitä yhdistää.

”SUOMI RAKENTAA” jatkaa aihetta toisella seinällä. Uudet koettelemukset ovat tulleet kansamme osaksi. Niin on aina ollut. Pirstoutuneen puun ääressä seisoo

JÄLLEENRAKENTAMINEN
Koti ja yhteiskunta

valkoisiin suojalakanoihin puettu ryhmä Karjalan pakolaisia ja suuntaa vielä kerran katseensa kotejaan kohti. Kaksi naista luo silmäyksen lentäjiin, toinen painaa lasta vasten rintaansa suojaviitan alla. Siinä on viattoman äänetön syytös väkivaltaa vastaan. – Raunioissa ylempänä seisoo yksinäinen mustapukuinen hahmo kuin hiiltynyt jäännös menneisyydestä. Siinä on sodan aineellinen hävitys yleensä tai yhtä hyvin ihminen, joka tajuamatta tarkoituksensa, miksi eräs kausi hänen elämänsä kuin sivuutettuna vaiheena on pyyhitty pois, kuitenkin pyrkii turhaan jatkamaan entistä latua.

Sotasiirtoväkeen viittaillaan naisryhmässä, joka valon ja pimeyden rajalinjan ylittäen siirtyy pois kelkas-

ta sairasta kuljettaen. Keskusryhmä osoittaa tulevaisuudentoivoa, joka vastustamatta versoa menneisyyden raunioista. On kevään puhkeamisaika, uusi elämä orastaa, toivo kasvaa toivottomuudesta, epätiekäs uhrautumistahto loittonee omiin murheisiin vajoamisesta. Pimeyden on jälleen voittanut usko valoon ja sen konkreettiseen voimaan. Ja suhteessa koettelemuksen määrään avartuu tulevaisuuden valo laajemmin kuin koskaan löytäen ilmaisunsa jälleenrakentamisen tahdossa ja toiminnassa. Koti, yhteiskunnan alku-solu, rakennetaan taas uudestaan. Uusin sekä ulkonaisin että sisäisin rakennusainein lasketaan perusta uudelle aikakaudelle. Kotilieden yllä kohoavat taivasta kohti telineet

uutta varttuvaa Suomea varten. Ja jos pimeys vielä yllättäisi maamme, on sateenkaari vertauskuvallisena lupauksena valon palaamisesta, kun myrsky on ohi.

”SUOMI HERÄÄ” oli alusta alkaen aiheena toista seinää varten. Muutoksista huolimatta se koko ajan kehittyi tämän perusjuonteen puitteissa läheisesti liittyen Sibeliuksen Finlandia-sävelmistä saatuihin vaikutuksiin.

”SUOMI RAKENTAA”, toisen seinän aihe, sisälsi sitä vastoin useita talouselämää ja yleistä elpymistä käsitteleviä ehdotuksia – teollisuutta, maanviljelystä, tierakennusta yms. Mitä useampia ehdotuksia syntyi ja oli pakko hyljätä, sitä selemmäksi

kävi allekirjoittaneelle, että tällainen oikeanpuoleisen seinän ratkaisu jäisi hengeltään vieraaksi vasemmanpuoleiselle: ”Suomi herää”. Tällä esitöiden asteella katkaisivat ulkonaiset tapaukset kehityksen. Tuli talvisota ja sotasiirtolaisuus. Asevelihenki vaikutti yhteiskunnalliseen peruskäytökseen. ”Suomi rakentaa” alkoi yhä enemmän muodostua muuksi kuin pelkäksi aineelliseksi uudistukseksi ja ulkonaisiksi jälleenrakentamiseksi. Sotaelämysten nojalla selvisi sitten itsestään ratkaisuksi, että ”Suomi herää” aiheharjojen tuli suoranaisesti jatkua – oli kuvattava kansan jatkuvaa vaellusta uusien koettelemusten kautta yhä konkreettisempaa valoa, yhä suurempaa määrätietoisuutta kohti. Maamme

*TULEVAISUUDEN
TOIVO
Toivottomuus*

tulevaisuuden nousu, joka nyt hämmöttää kodin jälleenrakentamisessa, nojautuu peruspylväineen pienen pojan työhön hänen tukipuuta pysyttäessään. – Pieninkin positiivinen teko rakentaa näin Suomelle valoa ja kantaa Valon.

Lennart Segerstråle

SIIRTYMINEN JA TALVISOTA
Huiltynyt menneisyys
Tulevaisuutta kohti

Suomen Pankki
Snellmaninaukio
PL 160, 00101 Helsinki
Puhelin 09 1831 (keskus)
Puhelin 09 183 2626 (viestintä)

[Suomenpankki.fi](https://suomenpankki.fi)
[Eurojatalous.fi](https://eurojatalous.fi)
[Rahamuseo.fi](https://rahamuseo.fi)
[Euro.fi](https://euro.fi)
[Kansakunnanomaisuutta.fi](https://kansakunnanomaisuutta.fi)